

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди
НАН України
Українська асоціація релігієзнавців

ДЕРЖАВА І ЦЕРКВА В НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**Збірник наукових статей
за матеріалами IV Всеукраїнської наукової конференції
«Держава і церква в новітній історії України»
(21 – 22 листопада 2012 року)**

Полтава
2013

УДК 27-72(063)(09)(477)

ББК 86.29(4Укр)

Д 36

Держава і церква в новітній історії України / Збірник статей за матеріалами IV Всеукраїнської наукової конференції «Держава і церква в новітній історії України» (21 – 22 листопада 2012 року). — Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка. — 2013. — 384 с.

ISBN 978-966-2538-01-4

*Друкується за рішенням ученої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(протокол № 13 від 20 червня 2013 року)*

Редакційна колегія:

Степаненко М. І., доктор філологічних наук (головний редактор);

Бабенко Л. Л., кандидат історичних наук (заступник головного редактора);

Волошин Ю. В., доктор історичних наук;

Колодний А. М., доктор філософських наук;

Кравченко П. А., доктор філософських наук;

Нестуля О. О., доктор історичних наук;

Сітарчук Р. А., доктор історичних наук;

Філіпович Л. О., доктор філософських наук.

Від редакційної колегії.

Автори несуть відповідальність за повноту висвітлення зазначеної теми, системність викладу, достовірність наведених фактів та їх автентичність, правильне цитування, написання власних імен тощо.

У збірнику вміщені статті, присвячені актуальним проблемам методології, історії, історіографії державно-церковних відносин і релігієзнавства у ХХ — на початку ХХІ століття. Матеріали досліджень також розкривають філософські, культурологічні, педагогічні, правові аспекти релігійного життя.

УДК 27-72(063)(09)(477)

ББК 86.29(4Укр)

ISBN 978-966-2538-01-4

© Колектив авторів, 2013

© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013

ЗМІСТ

І. ПРАВОСЛАВ'Я І ГРЕКО-КАТОЛИЦИЗМ В УКРАЇНІ У ХХ - НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПИТАННЯ ІСТОРІЇ І МЕТОДОЛОГІЇ

Валерій Климов

ДВА ДЕСЯТИЛІТТЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДІЇ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН..... 8

Петро Яроцький.

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВСЕЛЕНЬСЬКОМУ КАТОЛИЦИЗМІ: СПАДОК ПОНТИФІКАТУ БЕНЕДИКТА XVI ЯК ЗАПОВІТ ДЛЯ ПАПИ ФРАНЦІСКА 21

Павло Павленко.

ЯКОЮ БУТИ УКРАЇНИ – УКРАЇНСЬКОЮ, РУСЬКОЮ ЧИ РОСІЙСЬКОЮ? (ПРОЕКТ «РУССКИЙ МИР» МОСКОВСЬКОЇ ПАТРІАРХІ В КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ) 31

Роман Сітарчук.

ПРО ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ В УКРАЇНІ 36

Олег Бучма.

ДЕРЖАВА, РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І ПРАВО В УКРАЇНІ ХХ –ХХІ СТ.: АСПЕКТИ РЕТРОСПЕКТИВИ, СТАНУ І ПЕРСПЕКТИВИ..... 42

Петро Кравченко.

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНО-ЕТНІЧНІ АСПЕКТИ ЦІННОСТЕЙ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ 59

Михайло Бабій.

ДЕРЖАВА І ЦЕРКВА: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ВИМІРИ СУЧАСНИХ ВІДНОСИН..... 64

Микола Шкрібляк.

«ЦАРСЬКІ ВРАТА» МОСКОВСЬКОЇ ПАТРІАРХІЇ – ШЛЯХ ДО СПАСІННЯ ЧИ ІМПЕРСЬКОГО ЕКСПАНСІОНІЗМУ? 75

Таміла Лахач.

ВПЛИВ ЦЕРКВИ ТА НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН НА ІНСТИТУТ ШІЛЮБУ Й СІМ'Ї В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 83

Катерина Лобач.

СІЛЬСЬКІ АКТИВІСТИ НА ПЕРЕДНЬОМУ КРАЇ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ БОРОТБІ В ПЕРІОД СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ 88

Валерій Левченко.

ДОЛІ БОГОСЛОВІВ-ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ОДЕСИ В ІНТЕР'ЄРІ ЕПОХИ (1917–1930-ті рр.)..... 95

Віктор Ревезук. СТОРІНКИ ТРАГЕДІЇ УАІПЦ НА ЛУБЕНЩИНІ (20–30-ті рр. ХХ ст.)	100
Лариса Дудка. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ БЕЗВІРНИЦЬКОГО РУХУ НА НІЖИНСЬКІЙ У 1920-х роках	108
Оксана Коваленко. ЦЕРКВИ ПОЛТАВИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ ТА ЇЇ ДОЛЯ ЗА НОВІТНЬОЇ ДОБИ	116
Ольга Вільховик. БІЛЬШОВИЦЬКА АНТИРЕЛІГІЙНА ПРОПАГАНДА У СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРВОНОАРМІЙЦІВ У 1920-х роках	123
Надія Кочерга, Віктор Ревезук. ПИЛИП ЖОВНИЦЬКИЙ – ПАТРІОТ – ДЕРЖАВНИК, ВІРНИЙ УАІПЦ	128
Віталій Шумило. СХИАРХІМАНДРИТ ЛАВРЕНТІЙ (ПРОСКУРА) – ЧЛЕН ІСТИННО- ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ЧЕРНІПВЩИНІ	132
Олександр Татарченко. РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В РЕАЛІЗАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ХЕРСОНЩИНІ В ПОВОЄННІ РОКИ	150
Олександр Лук'яненко. ОСВІТА ПРОТИ ВІРИ: ПЕДІНСТИТУТИ УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ» НА ВАРТІ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ БУДІВНИКІВ КОМУНІЗМУ	159
Леонід Швець. АНТИРЕЛІГІЙНІ ЗАХОДИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ КІНЦЯ 1950-х рр.: НА ПРИКЛАДІ РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ	164
Ольга Баковецька. РОЛЬ І МІСЦЕ РИМО-КОТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ	170
Уляна Лях. ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИНУ НАЙСВЯТІШОГО ІЗБАВИТЕЛЯ (ЗГРОМАДЖЕННЯ ОТЦІВ РЕДЕМПТОРИСТІВ) НА ЛЬВІВЩИНІ: ВЧОРА І СЬОГОДНІ (1989 – 2012 рр.).	175
Олександр Єрмак. ВКЛАД МІСЬКОГО ГОЛОВИ А.Т. КУКОБИ У ВІДРОДЖЕННЯ ТА СПОРУДЖЕННЯ ЦЕРКОВНИХ СПОРУД ПОЛТАВИ В 1990–2006 роках	179

**II. ПРОТЕСТАНТИЗМ ТА ЮДЕЙСЬКІ КОНФЕСІЇ
В НОВІТНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

Юлія Зенько.

СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШОЇ ГРОМАДИ БАПТИСТІВ У ПОЛТАВІ 189

Дмитро Стаценко.

НЕБІЛЬШОВИЦЬКІ ЄВРЕЙСЬКІ ПАРТІЇ І ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛТАВЩИНИ
ТА ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ САМОБУТНОСТІ ЄВРЕЙСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ КРАЮ (ПЕРША ПОЛОВИНА 1920-их років) 196

Марина Козирева.

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У НАЦІОНАЛЬНОМУ РАЙОНУВАННІ УКРАЇНИ
20–30 рр. XX століття 204

Юрій Вільховий, Інна Шерстюк.

ПРОТЕСТАНТСЬКІ ЦЕРКВИ В УРСР У КОНТЕКСТІ АНТИРЕЛІГІЙНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ 211

Олексій Гура.

СТАНОВЛЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ МЕРЕЖІ ЮДЕЙСЬКИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ
(1944–1948 років) 216

Олександр Лахно.

КОНФЕСІЙНИЙ РОЗКОЛ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ
У 1959–1961 роках КРИЗЬ ПРИЗМУ СТАТУТНОЇ РЕФОРМИ ЦЕРКВИ 223

Наталія Воронянська.

ЦЕРКВА АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМА
ІДЕНТИЧНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ 233

Анатолій Богород.

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ РЕЛІГІЙНОГО
КУЛЬТУ: ТРАДИЦІЯ VS МОДЕРН. 237

Владислав Булава.

МЕДИЦИНА, БІОЕТИКА ТА ЧУДЕСА ЗЦІЛЕННЯ У БАЧЕННІ
ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ 244

ПРИМІТКИ

1. Атеистический словарь. / [сост. А.И.Абдусамедов, Р.М.Алейник, Б.А. Алиева Мр. : Под общ. ред. М.П. Новикова]. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Политиздат, 1988. — 512 с.
2. Бондаренко В. Ми існуємо, щоб дати людям надію... / В. Бондаренко. // Людина і світ. — 1991. — № 9. — С. 44-49.
3. Державний архів Івано-Франківської області. — Ф. Р-388. — оп. 2. — спр. 188а. 153 арк.
4. Історія релігій в Україні: у 10-ти т. // Редколегія : А. Колодний (голова) та ін. Протестантизм в Україні. — Київ-Дрогобич : видавець Сурма С., 2008.
 - Т.6. — ІГ'ятидесятники, адвентисти, Свідки Єгови // За ред. П. Яроцького. Київ-Дрогобич : видавець Сурма С., 2008. — 632 с.
 - Костиук В. [Електронний ресурс] : — Режим доступу : http://www.adventist.org/wordnews/interview_vk2012_kostiuk/. — Назва з екрану.
5. Парасей А. Ф. Бедная, бросаемая бурей... / А. Ф. Парасей, Н. А. Жукалюк. — Джерело життя, 1997. — 340 с. (Исторические очерки к 110-летию юбилею Церкви адвентистов седьмого дня в Украине).
6. Центральний державний архів вищих органів влади України. — Ф. 4648, оп. 4, спр. 4.

МК 172-5:[27-72-/87]-047.44

Анатолій Богород
(Київ)

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ РЕЛІГІЙНОГО КУЛЬТУ: ТРАДИЦІЯ VS МОДЕРН

Розглядаються модерні трансформації релігійного культу та релігійних явищ богослужбової практики традиційних і неохристиянських церков

Ключові слова: релігійний культ, християнський культ, богослужбовна практика, ритуалістика, традиція

В умовах полікультурного, полірелігійного і поліконфесійного буття перед Україною, як і перед іншими сучасними державами, постають складні проблеми формування духовності та аксіологічних орієнтирів громадян інформаційно-постіндустріального та посткомуністичного суспільства. Тому і перед сучасною духовною елітою України: філософами і теософами, постає питання свідомого об'єктивного (тобто, неупередженого) аналізу всього багатоманіття існуючих реалій духовного життя і, зокрема, забезпечення духовного здоров'я сучасного українського суспільства задля попередження та вирішення соціальних світоглядних та релігійних конфліктів і непорозумінь у суспільстві.

Мета статті – розглянути трансформацію основоположних елементів релігійного культу, номінальних для християнської культурно-світоглядної та культово-релігійної традиції.

Цінний вклад у вивчення християнської ритуалістики і поглиблене розуміння елементів християнського культу внесли відомі етнологи та історики минулого і сучасності: А. Терещенко [19], О. Афанасьєв [1], М. Сумцов, Я. Ковальчук [12], А. Свидницький [20] та ін. Корегуючими є праці І. Вишенського [6], Адама Олеарія [17], Г.-Л. Боплана [3] та ін. До списку науковців, які ґрунтовно досліджували і намагалися об'єктивно висвітлювати проблеми формування і становлення християнського релігійного культу, можна з повним правом зачислити як вітчизняних теологів Ксенофонта Сосенка, Юліана Катрія, Івана Огієнка (митрополита Іларіона) [16], так і філософів-релігієзнавців В. Лубського [14], А. Колодного [13], П. Дарманського [8], Н. Дудар, Л. Филипович [10] та ін.

Але загальної картини історичної трансформації кожного конкретного явища чи елементу християнської богослужби, церковної і позацерковної обрядовості не містить жодне з досліджень. Зокрема, варто зазначити, що дослідники не змогли повністю абстрагуватися в оцінці явищ християнського життя і християнської богослужбової практики; в їх працях можна віднайти теми і проблеми, які з етичних міркувань висвітлені поверхово чи були дозовані. В результаті чого створювалося викривлене неоднозначне уявлення про суть філософського та теософського підґрунтя релігійного культу, зокрема християнського.

Важливий перелік тем, які постійно піднімаються різними колами духовно-наукової еліти та іншими представниками сучасного соціуму, пов'язаний з релігійним культом в його полісемантичному, полілінгвістичному звучанні, значенні та функціонуванні. Йдеться, передусім, про культ релігійний, культ християнський, культ православний [21], культ церковний, культ народно-церковний, культ народний та культ український.

Навіть послідовний перелік усіх цих дефініцій ставить перед науково-теологічним світом проблему і потребу в'яснити та визначити кожне з цих понять, їх основні сутнісні складові (елементи), які історично увійшли чи повинні входити в кожне з означених різновидів культу.

Більшість нині канонізованих релігійних культур та окремі їх елементи були предметом дискурсу протягом всього становлення, формування, функціонування та модернізації релігійної практики в усіх релігіях світу. Не оминули вони християнство і православ'я зокрема. Не припиняються вони й досі. В результаті чого створюються все нові і нові християнські общини, секти, церкви, які намагаються "виправити" недоліки і неточності, що стали традиційними в культово-обрядовій практиці традиційних церков. Деякі з них взагалі вважають всю сучасну культуру традицію основних християнських течій – православ'я і католицизму – спадком давньої язичницької культової практики, намагаючись створити неокультівні практики, позбавлені такого зв'язку.

Майже всі сучасні тлумачні словники слово "культ" * визначають або як "релігійне служіння божеству", або обожнюване ставлення

до предмета чи людини. Найбільш об'ємно та об'єктивно дефініцію "культ" тлумачить Великий енциклопедичний словник онлайн ("БЭС"): "Культ – 1) один з основних елементів релігії; дії (рухи тіла, читання або спів особливих текстів і т. п.), що мають на меті дати видимий образ релігійному поклонінню або залучити до їх виконавців божественну "силу" (т. з. таїнства). 2) Надзвичайне звеличення чогось або щось (наприклад, культ особи, культ грошей та ін.) [2]. Але правознавчий словник з посилання на інші словники розглядаючи дефініцію "релігійний культ" уточнює, що "релігійний культ (лат. Cultus – поклоніння, шанування) – система релігійних дій, предметів і символів, апробованих у релігійній практиці впродовж певного часу та змінюваних за потребою" [7]. Саме ця особливість – "змінюваність за потребою" є метою нашого дослідження.

Релігійний культ – явище конфесійно зорієнтоване. Він передбачає певний набір культових заходів, які визначені кожною окремою релігійною традицією протягом довготривалого часу і багаторічного теологічно-філософського дискурсу.

Протягом всього історичного періоду до переліку канонізованих християнських таїнств входили та вилучалися ті чи інші елементи релігійного культу. Варто зауважити, що замість поняття християнський чи православний культ, в релігійному спілкуванні теологів вживається слово "таїнство". Зокрема, у православ'ї та католицизмі важливими є сім таїнств: *хрещення, миропомазання, причастя, покаяння, священство, шлюб (церковний), оливопомазання*. Англіканська церква визнає лише три таїнства – *хрещення, причастя і шлюб*, а баптистська та лютеранська два – *хрещення і причастя*, "але розглядає їх не як таїнства, а як символічні дії" [13].

З яких же елементів повинен складатися справжній християнський релігійний культ, християнське "таїнство"? Одностайної думки не існує ні в теологічній, ні у релігієзнавчій науці.

На думку А. Колодного, християнський культ, сформований отцями християнської церкви в IV–V ст., зберігається в загальних рисах і у католиків, і у православних до нашого часу. Етап модерну в європейському суспільному житті, а водночас і в релігійній його сфері, починається з XVI–XVII століть – доби Реформації. Саме вона перебрала Біблію національними мовами, по-новому відкрила її світу. І вже у XX ст. католики "свій культ суттєво модернізували й оновили" [13].

Модернізаційні процеси не оминули ортодоксальну православну церкву східного обряду. Так, наприклад, до культових дій таїнства вінчання у православній християнській традиції у різний час входили і були вилучені вінки із живих рослин (барвінку, калини, дуба), а нині вони замінені королівськими і царськими коронами; танці [17; 23] чи дансоморфні дії [6] (хороводи в приміщенні церкві), музичний супровід і театральне дійство.

Не має потреби нагадувати складні історичні суперечки, пов'язані

з впровадженням у релігійну практику ікон і про багаторічний період іконоборства; про боротьбу з культовим використанням писанок і про їх прилучення до християнської пасхальної богослужби. Якщо аскет І. Вишенський у 1600 році категорично виступав проти використання писанок і хлібів у релігійних ритуалах християн: "Пирого і яйця надгробні в Острозі чи де б то не було, скасуйте, щоб у християнстві того поганського квасу не було" [5], то вже через півстоліття після написання цього повчання, француз Г. Боплан спостерігав як всі присутні в церкві опускалися на коліна перед митрополитом Петром Моголою і віддавали йому червоного або жовтого яйця із вітанням "Христос Воскрес..." [3]. Нині в 2010 році (майже через 400 років від появи послання І. Вишенського, в Києво-Печерській Лаврі біля Хресто-Воздвиженської церкви встановлюють конструкцію величезного "пасхального" яйця з 3000 писанок [4], а в Софійському Соборі була виставлена 7-миметрова "мозаїка" "ікона Діви Марії" з 15 тис. дерев'яних писанок [11].

У християнському культі католицької церкви важливе місце і значення відводиться музичному супроводу – грі на органі, а в культі ортодоксальної церкви заборонене будь-яке використання музичних інструментів. В релігійному культі сучасних протестантських церков вже можна зустріти і сучасні електронні музичні інструменти і радісний веселий спів (величальні пісні), пританцювання і танці (переважно колові), які були суворо заборонені традиційними християнськими конфесіями.

Важливого значення набули в релігійному житті християн також культ особи, культ споруди і культ речей. До культу особи можна віднести культ всіх пророків та старозавітних патріархів і царів. У ранньохристиянський період розвинувся культ дванадцяти апостолів, мучеників, ченців та ін. Дещо пізніше – культ героїв та царів, які поширювали чи "боронили" християнську віру. В перелік останніх мучеників православ'я зачислена вся царська родина колишньої Російської імперії, що постраждала під час більшовицького терору.

До культу споруд можна віднести шанування головних християнських будівель (собори, церкви, каплиці, монастирів) і святих місць. Їх святість в минулому була підкріплена наявністю мощів чи їх частинок якогось християнського апостола чи мученика. Нині християнські церкви і каплички ставлять (будують) без особливих "магічних ритуалів", не дотримуючись "старотцівських вказівок" [Правило 7] [18], – за спрощеним ритуалом. Обряд освячення молитовної споруди було модернізовано: тепер для освячення мощі не використовують – достатньо якоїсь відомої чудодійної ікони.

Якщо у минулому більшість соборів і церков будували на колишніх святих місцях, відомих з часів язичництва (часто на місці колишніх язичницьких храмів), то останнім часом "мобільні" релігійні споруди (часто дерев'яні церкви), зазвичай ставлять в будь-яких прагматично зручних місцях чи житлових районах міст. Якщо у минулому багатьох

християнських церков і соборів за своєю архітектурою нагадували "корабель" чи умовний "ковчег Ноя", то вже з кінця 90-х років ХХ ст. в російському православ'ї з'явилися церкви-кораблі, церкви-вагони, і, навіть, церкви-цистерни, а у католиків – надувні костьоли готичного стилю і т.д. В США у штаті Ілінойс тільки для вінчальних потреб створений автомобіль "The Best Man" (в перекладі "шафер"), який оснащений усім необхідним для церемонії вінчання. В автомобілі є функціонуючий орган, вітраж, олтар, дві лави [24].

В православних країнах СНГ більшість пасажирських маршруток в також оснащені іконками а кабіни водіїв приватних авто схожі на міні-іконостаси, хоча в минулому на возах, бричках та каретах ікон не чіпляли. Це явище також – результат модифікацій у свідомому житті християн. До того ж, стає модним освячувати автомобілі і транспортні засоби вітчизняних і та іноземних виробників, військову та космічну техніку.

Деякі протестантські течії взагалі відмовилися від традиційних архітектурних форм у будівництві своїх церков і молитовних споруд. Модернізм в архітектурі перетворив нові релігійні споруди на майже інопланетні об'єкти: квіти, ракети, космічні тарілки, кораблі, обсерваторії і, навіть, шоломи.

Культ речей, який майже повністю перейнятий з язичництва, сьогодні набуває дивних форм і особливостей. Шанування і магічне застосування різних християнських "фетишів" проявляється в найрізноманітніших видах. Заперечення ікон існує лише в протестантських церквах. Сакральність поступово зникає з культового побуту. Сучасні католицькі церкви вже свідомо замінюють традиційні свічки ("во здоров'я" і "за упокій") на електричні. Освітлення храмів свічками вже стає "диковинкою" або показником відсталості приходу, бо більшість християнських церков (католицьких, православних, протестантських та ін.) вже без вагань переходять на електричне освітлення і встановлюють безліч сучасних кондиціонерів. Вислів "Жінка, зодягнена в сонце" [Об., 12: 1] давно вже "вийшов" за межі євангельського тексту, бо одяг сучасної еліти християнства майже повністю оздоблений срібними і золотими нитками і вже не має нічого спільного о ритуально-сакральним вбранням християнських патріархів першого тисячоліття. В дорожній металі і каміння оздоблено чимало християнських статуй, скульптур та ікон. Світські уявлення про красу поступово і впевнено проглядаються на оформленні сучасних православних ікон, вишитих різнокольоровим нитками та бісером. Ікони різьблять з цільного дерева, чеканять на металевих пластинах, виливають з металу. Ікони виконані із соломинок та кавової гущі вже не новина.

Модернізм в православному іконотворенні набув особливих католізованих форм ще за часів імператора Миколи I. Відомо, що спочатку вітраж був елементом оздоблення католицьких церков. Але після того, як зображення Спасителя у вікні головного вівтаря було схвалено Священним Синодом і особисто імператором Миколою I, у 1843

році, вітраж був встановлений у вікні Ісаківського Собору в Санкт-Петербурзі [15].

Нова філософія віри у неопротестантських церквах вплинула і на сам християнський культ. Вінчання перестало бути "таїнством", бо у великих містах все частіше вінчають одночасно декілька і більше пар. Християнська Церква Муна провела обряд "вінчання" 5200 пар одночасно [22]. Більше того, вінчання вийшло за межі традиційних шлюбів – в них поєднуються у сім'ї не лише представники протилежних статей. В християнських церквах здійснюють обряди "вінчання" і "похорони" навіть для хатніх тварин (собак і котів).

Країни з ортодоксальним православ'ям в плані вінчань-одружень дотримується традицій і всякі церемоніальні новинки, привнесені із заходу, в них не завжди приживаються. Але частішають випадки, коли сучасна молодь замовляє для себе "зомбі-весілля", але на загальносоціальному тлі вони ніби крапля в морі. Проте в Америці з її строкатим католицько-протестантским переліком релігійних конфесій, общин, напрямків, течій і сект відступ від правил в обряді вінчання є правилом. До незвичних модернізованих ритуалів вінчання можна віднести (причислити) такі вінчання: на Північному Полюсі, в умовах невагомості, на верхівці гори Еверест, під водою (у скафандрах), в літаку, за бортом літака, в космосі [9].

Відомий український релігієзнавець А. Колодний розглядає культово-обрядову історію християнських конфесій як "послідовну зміну різних парадигм віросповідання в рамках одного Символу Віри" і поділяє на три важливі етапи модернізаційного поступу, три "духовні ситуації" в історії Європи: *премодернізм* (протомодернізм. – А.В.), *модернізм* і *постмодернізм*: "...Щодо християнства, ми не маємо шукати їх в кожній з його конфесій, а мусимо підходити при цьому до християнства як цілісного духовного феномену в контексті всієї його історії" [13].

На думку науковця католицизм не зупинився на вихідному християнстві: він вивів свою релігію за межі ранньої богослужбової традиції і "зробив християнство соціальною релігією при одночасному збереженні певного консерватизму у його віросповідній і обрядовій сферах" [13]. Православ'я ж по-сьогодні застрягло на етапі премодерну – в архаїзованих формах завдяки масовій неосвіченості його послідовників, та з причини поширення в країнах відсталих в історичному поступі: "Як свого часу він виявляв свою ворожість щодо античного розуму, так він поставав ворогом розуму в епохи модерну. Із-за цього країни з домінуванням православ'я виявили відсталість в історичному розвитку, слугують оплотом світового консерватизму й середньовіччя" [13].

Висновки. В наш час високого рівня розвитку медицини, покращення економічного і науково-освітнього становища і постійної демократизації суспільних відносин, християнська церква вже не сприймається як "пристаніще" чи осередок для усіх знедолених, бідних, сиріт, вдів, хворих і калік. Тому віруючі постійно намагаються прикрасити і

збагатити звичні традиційні релігійні обряди за рахунок язичницьких забутих або запозичених “новацій” і смислів. Чим активніше цим “новаціям” протистоїть консервативна більшість, тим дієвішою є неохристиянська протидія і релігійна творчість меншості.

Перспектива подальших наукових досліджень. На думку сучасних релігієзнавців “релігійна сфера дедалі більше зазнає універсалізації та синкретизації не тільки теологічних учень, а й культурової сфери. Віруючі різних релігій у своїй практиці [все частіше] орієнтуються на спільний містичний досвід усього людства” [10]. Щоб мати змогу орієнтуватися в цьому інформаційному морі релігійного життя суспільства, необхідно більш ґрунтовніше дослідити найбільш поширені і практиковані культури і їхні складові всіх сучасних релігійних напрямків, не обмежуючись квазіетичними методами і нормами дослідження, але в повному об’ємі і всебічно. Це дасть змогу зробити релігійний культ зрозумілим і прагмально-прозорим, а, також, – уберегти суспільство від релігієзнавчих непорозумінь, від кризи толерантності між людьми різних віросповідань і світоглядів. Детальний аналіз різних культурових традицій якісно вплине на розвиток української етнорелігієзнавчої науки і дасть змогу простежити історичні видозміни у давніх і сучасних релігійних обрядах, простежити “генеологічні” зв’язки між усіма існуючими релігійними напрямками.

ПРИМІТКИ

1. Афанасьев А. Поэтические воззрения славян на природу: В 3-х т. / Александр Афанасьев. – М.: Современный писатель, 1995.
2. Большой энциклопедический словарь / <http://www.slovopedia.com/2/202/236342.html>.
3. Боплан Г.-Л. Опис України / Гійом Левассер де Боплан; пер. з фр. Я.Кравця, З.Борисюк. – К., 1990.
4. В Лавре – чудотворная икона, в “Пирогово” – народные гулянья // <http://kr.ua/daily/020410/222181/print/>
5. Вишенський І. Твори / Іван Вишенський. – К.: Дніпро, 1986. – С. 48 (247 с.).
6. Волчукова В. Проблеми розвитку і роль ритуального танцю у ранньохристиянській культурі: Автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.01 / Вікторія Волчукова; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2002. – 19 с.
7. Гаева Н. Культ / Н. Гаева // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Гол. ред. Юрій Шемшученко. – К.: Укр. енцикл., 1998 // <http://cyclor.com.ua/content/view/1294/58/1/10/>
8. Дарманський П. Обряд у житті людини / Павло Дарманський. – К., 1974. – 198 с.
9. Десять самых необычных мест для венчания // <http://www.tourgenius.ru/posts/1457/>
10. Дудар Н. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, перекази) / Надія Дудар, Людмила Филипович. – К.: Наукова думка, 2000. – 132 с.
11. Икона из писанок .. // <http://timer.od.ua/neformat/ikona-iz-pisanok-vecherinka-po-irlandski-i-duhovnyj-avangard-odessa-vstrechaet-rozhdestvo.html>
12. Ковальчук Я. Свята на Україні у звичаях та забобонах / Як Ковальчук. – Х.; К., 1930. – 111 с.
13. Колодний А. Основи релігієзнавства. Курс лекцій / Анатолій Колодний. – К., 2006. – 168 с.; Колодний А. Історія релігії в Україні / Анатолій Колодний. – К.: Знання, 1999. – 735 с.

14. Лубський В. Історія релігій: Навчальний посібник / В. Лубський, В. Козленко, М. Лубська, Г. Севрюк. – К.: Тандем, 2002. – 631 с.
15. Найкрасивіші витражі у світі // <http://www.rate1.com.ua/ua/kultura/arkhitektura/1986/>
16. Огієнко І. Українська церква: Нариси з історії Української Православної Церкви: У 2-х т. / Іван Огієнко. – К.: Україна, 1993. – Т. 1-2. – 284 с.
17. Олеарий А. Описание путешествия в Московию / Адам Олеарий. – М.: Русич, 2003. – 282 с.
18. Правила святого Вселенського сьомого собора, Никейского // Карташев А. Вселенские соборы / Антон Карташев. – М., 1963. – 359 с.
19. Сахаров И. Сказания русского народа. Народный дневник. Праздники и обычаи / Иван Сахаров. – СПб., 1885. – 242 с.
20. Свидницький А. Великдень у подолян / Анатолій Свидницький // Свидницький А. Твори. – К.: Наукова думка, 1985. – С. 456–512.
21. Толковий словарь Ушакова // <http://www.slovopedia.com/3/202/795990.html>
22. <http://stavroskrest.ru>
23. Lasitzki Johannes. De Russorum, Moscovitorum et Tartarorum religione, sacrifices nuptiarum, funerum ritu. Spirae libera civitate veterum Nemetum excudebat Barnardus d'Albinus. Anno MDL' XXXII. De Russorum religione, ritibus, nuptiarum, funerum, victu, ves-titu etc... ad Davidem Chytraeum recens scripta // Цит. за: Здороверга Н. Нариси народної весільної обрядовості на Україні / Неоніла Здороверга. – К.: Наукова думка, 1974. – С. 14 (160 с.).
24. "The Best Man" – мобільная церковь для венчания (США) // <http://www.terra-z.ru/archives/14719>.

УДК [61+608.1+2-468.6]:247(477)

Владислав Булава
(Полтава)

МЕДИЦИНА, БІОЕТИКА ТА ЧУДО ЗЦІЛЕННЯ У БАЧЕННІ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ

У статті автор досліджує погляди та діяльність найбільших протестантських церков України у галузі охорони здоров'я, офіційної медицини, біоетики, чудесних зцілень. Аналізуються офіційні заяви керівництва церков з приводу проблем збереження здоров'я, лікування, зцілення. Також описується соціально значуща та благодійницька робота протестантських об'єднань що пов'язана з досліджуваними аспектами.

Ключові слова: протестантизм, конфесії, церква, Церква Євангельських-християн-баптистів (ЄХБ), Церква Адвентистів сьомого дня (АСД), Церква Християн Віри Євангельської (АСД), соціальна доктрина, благодійницька робота, медицина, соціальне служіння, реабілітація, євангелізація, біоетика, зцілення, молитва, паліативна медицина.

Питання здоров'я, розвитку медицини, зцілення посідали чинне місце серед потреб та проблем які поставали перед людською спільнотою у всі епохи. Адже бути здоровим значить бути повноцінним духо-

вно та фізично. Неважко прослідкувати, що вказані питання постійно знаходилися у фокусі саме релігій, культур, церков. Церкви сучасної України не є винятком у цьому сенсі, усі конфесії приділяють достатню увагу проблемам охорони здоров'я, біоетики та зцілень. Тому автор вважає за доцільне розглянути данні аспекти в оцінці найбільших протестантських церков України, оскільки саме ці релігійні об'єднання найбільш динамічно розвиваються та виявляють активну соціальну позицію взагалі, та у питаннях охорони здоров'я зокрема. Це і є метою нашого дослідження.

Дана проблематика є мало розробленою у сучасній історіографії, окремих праць з цих питань майже немає. Здебільшого охорона здоров'я, біоетика та зцілення у діяльності протестантських церков розглядаються як складова комплексу соціально значущої, благодійницької діяльності. Варто зауважити, що висвітлення науковцями цих питань неспіврозмірно масштабам діяльності протестантських об'єднань у царині охорони здоров'я.

Так даним питанням присвячені праці Л. Веремейчик [1-3], В. Фіглевського [20], П. Яроцький [21-22], В. Перевезія [15], О. Назаркіної [14], М. Мокієнка [13], В. Любашенко [12] С. Здіорука [8].

Християнські церкви, зокрема протестантського спрямування, опікувалася життям та здоров'ям людей протягом всього часу існування, приймали участь у формуванні обличчя медицини, Україна в цьому плані також не була винятком. Ми не будемо розглядати відповідну діяльність протестантських конфесій на зорі їх розвитку на території України. Звернемося до сучасності, коли протестантські об'єднання набули чіткої церковної структури, остаточно сформувалися та отримали змогу діяти максимально ефективно. Відзначимо лише, що традиція опікування безпекою та станом здоров'я суспільства з боку протестантських громад з об'єктивних причин затухає та майже переривається у часи панування тоталітарної, атеїстичної ідеології – тобто у період існування СРСР.

В першу чергу хотілося сказати, що аналізуючи стан здоров'я українців та демографічну ситуацію ми бачимо їх катастрофічний стан. За даними державного комітету статистики України за двадцять років незалежності кількість населення скоротилася з 51944,4 тисяч осіб у 1991 році до 45633,6 у 2012 році тобто на 6311 тисяч, а найбільше у відсотковому відношенні падіння прослідковується у групі від 0 до 14 років. Головною причиною такого різкого падіння кількості населення, є зменшення кількості народжень, та стрімкий ріст смертності [5]. Україна посідає перше місце у Європі за кількістю хворих на СНІД та темпами поширеннями ВІЛ. Темпи росту кількості наркоманів та алкоголіків також залишають бажати кращого. Більшість лікарень обладнана застарілою технікою, необхідна кількість медикаментів відсутня, постійно скорочується кількість лікувальних закладів. Тобто можна констатувати, що державна система охорони здоров'я самостійно не